

מלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "תרומה" (ובו ד' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק י"ח "חכם עדיף מנביא"

כן דברים שיכולים היו להביאם משלהם ודאי חייבים היו להתאמץ ולהביא, ולפיכך גם את אבני השוהם ויתר אבני האפוד צריכים היו בני ישראל להמציא משלהם בר מהתחשים שלא יכולים היו למצוא כאלו חיות ולפיכך נבראה כזו בריאה כדי שיוכלו להשתמש בעורם, אבל יתר הדברים שברי השגה היה עליהם להשיג זאת ונטלו הנשיאים להביאם ועל כן הייתה טענה עליהם למה לא התנדבו כמו כולם בהתחלה ולא להמתין על כולם. ברם לפי הפירוש השני, באמת לא הנשיאים הביאו זאת ויתכן שלא הביאו כלום כיון שנתעצלו ובחנוכת המזבח השתדלו לכפר על מה שלא היו קודמים לפיכך התנדבו בתחילה.

והנה לפי דברי הגמ' ביומא נראה שלא הייתה מניעה שיגיעו האבנים משמים אף שלא הייתה מעורבת יד אדם להכניס למשכן, ותמה בזה מו"ר מרן הגרמ"ד הלוי שליט"א (כך מצוין בספר "שי לתורה" לר' שמעון יוסף מלר שיחי) מפני מה לא יכולים היו העננים להביא את עצי השטים דמאי אולמי האי מהאי? ואדרבה מי אמר שיעקב נטעם, מהיכן הרמז לכך? ונראה ליישב את הקושיא הזו בכמה וכמה אנפין.

באופן הפשוט אפשר היה לומר דהואיל וציווה הקב"ה את בני ישראל שיביאו עצי שטים וודאי שלא היו מצטווים אם לא היה זה בידם, וודאי הייתה נטיעה לשם כך, כדי שתהיה הכנה של המצוה על כך. ולפיכך נראה שיעקב צפה ברוח קדשו שיצטרכו לעצים, כי במצרים לא יהיו להם עצי שטים או כי קדושת עצים של ישראל בדרגה אחרת משל מצרים לפיכך נטע ארזים בארץ ישראל וקצצם כדי להביאם למצרים כדי שיהיו מזומנים לבניו, ואין לדמות זאת לאבנים הטובות שהם לא ממש חלק מהמשכן לפיכך יכולים היו העננים להביאם משמים, וגם אין לדמות לתחשים שלא שייך בזה הכנה ובעורות הרי אפשר אז לכוון לשם המשכן, וכיון שלא היו חיות טהורות שיוכלו לעשות מהם את העורות לפיכך הייתה זו בריאה לשעתה וחיה טהורה הייתה. אבל עצי שטים אם ימציאו להם משמים יחסר בכל ההכנה שלהם שתהיה מתחילה, לפיכך בזה צריכים היו כבר משעת הנטיעה הראשונה לכוין לשם קדושת המשכן, לפיכך נטעם יעקב.

א) בעניין עצי שטים עומדים במשכן- מיוסד ומעובד על פי ה"משנת חיים" ותוספות.

איתא בפרשה (פ' כ"ה פס' ה') **"ועורות אילים מאדמים ועורות תחשים ועצי שטים"** ובפרש"י ועצי שטים, ומאין היו להם במדבר? פירש רבי תנחומא, יעקב אבינו צפה ברוח הקדוש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם וציווה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים.

הזינן דצריכים היו נטיעה לשם מצוה דאלי"כ הרי יכולים היו ליקח מעצי שטה שגדלים במצרים לפני צאתם ממצרים, וצ"ב דמכל מקום למה צריך היה יעקב ליטול ארזים מארץ ישראל ולנטעם במצרים הלא יכול היה לקחת מעצי השיטה של מצרים ולכוון לשם המשכן, ושמא לא היו עצי שטה גדלים בארץ מצרים ולפיכך צריך היה יעקב להביאם מארץ ישראל.

ברם מצינו עוד פרטים ששייכים היו למשכן ומכל מקום לא הוצרכו בני ישראל להביאם, וכגון תחש שכתב רש"י תחשים מין חיה ולא הייתה אלא לשעה והרבה גוונים היו לה לכך מתורגם "ססגונא" ששש ומתפאר בגוונין שלו" וכן מצינו לקמן (פ' ל"ה כ"ז) "והנשיאים הביאו את אבני השוהם ואת אבני המלואים לאפוד ולחושן וכתב רש"י: אמר ר' נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה? אלא כך אמרו נשיאים, יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו, כיון שהשלימו צבור את הכל שנאמר והמלאכה הייתה דים אמרו נשיאים מה עלינו לעשות? הביאו את אבני השוהם וגוי לכך התנדבו בחנוכת המזבח בתחילה, ולפי שנתעצלו מתחילה נחסרה אות משמם והנשיאים כתיב"

ברם בגמ' ביומא (דף ע"ה ע"א) "והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר, מאי בבקר בבקר? אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן, מדבר שירד להם בבקר בבקר מלמד שירדו להם לישראל אבנים טובות ומרגליות עם המן. והנשיאים הביאו את אבני השוהם, תנא נשיאים ממש, וכן הוא אומר נשיאים ורוח וגשם אין, ופרש"י נשיאים ממש עננים היו" הרי לנו שיטה שניה שאת אבני השוהם הביאו העננים, וצ"ב במאי נחלקו? ולכאורה היה העניין שיתאמצו על המצוה להוציאו משלהם ועל

ובאופן נוסף אפשר לומר חילוק בין האבנים הטובות שהביאו העננים לבין עצי שיטים, דאבנים טובות אם באות משמים שם אבנים טובות עליהן, אבל עצי שיטים אם יובאו משמים לא יקראו עצי שיטה ולא היו ראויים לבניית המשכן שבו היה תנאי שיהיה מעצי שיטים לפיכך היה צריך לנטוע עצי שיטים כדי שיחול עליהם שם עצי שיטים.

(לא הבנתי את ההוכחה שלו, דמן יימר דאם הנשיאים הביאום הכוונה שירדו להם מהשמים דבשלמא התחש אם אין חיה כזו בעולם על כורחך שמשמים ירדה ונראה לפי שעה, אבל אבנים טובות ומרגליות יכולה הרוח ליטול מאדם שהיה לו בבית אוצרו - וכפי שהיה עם יוסף מוקיר שבת- ויכולים היו הרוחות לקצוץ עצי שיטים ממקום שהיו גדלים כדי שיהיו מזומנים להם, אבל לתירוץ הראשון נחא כיון שצריכים היו לנטיעה לשמה וכאן צריכים את מעשה יעקב אבינו כדי שתחול על הנטיעה שם קדושה).

והנה לקמן (פ' כ"ו פס' ט"ו) כתיב "ועשית את הקרשים למשכן עצי שיטים עומדים ופרש"י: ועשית את הקרשים, הו ליה למימר ועשית קרשים? כמו שנאמר בכל דבר ודבר, מהו הקרשים? מאותן העומדין והמיוחדין לכך, יעקב אבינו נטע ארזים במצרים וכשמת ציוה לבניו להעלותם עמם כשיצאו ממצרים, ואמר להם שעתיד הקב"ה לצוות ולעשות משכן במדבר מעצי שיטים שיהיו מזומנים בידכם". וצריך להבין, למה רמוז את זה רש"י רק בעצי המשכן והלא כבר נזכר לעיל מיניה שעשו ארון ושלחן מעצי שיטים למה לא רמוז שעשאו מהעצים אשר יעקב אבינו נטעם, למה רק כאן נזכר הדבר?

והנה בבראשית (פ' כ"ח פ' כ"ב) "והאבן הזאת אשר שמתני מצבה יהיה בית אלוקים וגו'". ובתרגום יונתן כתב "ואבנא חדא דשוית קמא תהי מסדרא בבית מוקדשא דהשם ויהו דריא פלחין עלה לשמא דהשם וגו'". וכעין זה נמצא גם בפרקי דר"א (פ' ל"ה) "ושם אותה מצבה בתוך המקום כו', נקראה אותה מצבה שמשם הוא טבור הארץ ומשם נמתח כל הארץ ועליה היכל השם עומד, שנאמר "והאבן הזאת אשר שמתני מצבה יהיה בית אלוקים". מוכח מינה שהאבן שעשאה יעקב מצבה היא אבן השתיה שעליה עומד בית המקדש כנאמר "וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה" וכבר כתבו על זה הפנים יפות לזקני הגה"ק בעל ההפלאה ז"ייע ובמשך חכמה דיעקב אבינו עשה את המצבה ביום ולא בלילה הואיל ובית המקדש נבנה ביום ולא בלילה. ובעל המשנת חיים העיר על כך בספרו על זבחים (סימן פ"ב) דאין כוונתם שדין בנין מקדש ביום חל גם על המצבה, דזו מהיכי תיתי לומר, דאפשר דמותר לבנות גם בלילה, רק מצבה זו עצמה הייתה היסוד של המקדש שהרי בית המקדש מושתת עליה לפיכך היה דין להקימה ביום.

ולפי זה נוכל לומר דרק גבי קרשי המשכן שהם היסוד למשכן דומיא דאבן השתיה שהיה יסוד לבית המקדש ולכן היו צריכים בדוקא את העצים שנטע יעקב אבינו ולהכניסם למצרים כדי שהמשכן יוקם מהעצים הללו, (ובית המדרש הייתה ההכנה ע"י אבן השתיה) לפיכך דווקא גבי עמודי המשכן היו צריכים להדגיש דאלו העצים שנטעם יעקב והביאם למצרים, משא"כ לגבי הארון והשלחן אף שגם הם היו צריכים שיהיו עשויים מעצי שיטים אבל לא היו צריכים שיהיו מהעצים שנטעם יעקב ויתכן שאולי שבני ישראל היו להם מאיזה מקום שהוא עצי שיטים דהם לא היו זקוקים להכנה של יעקב אבינו, ממילא שפיר מובן, למה לא הביאו להם העננים עצי שיטים אפילו אם נאמר שהיו עוקרים עצי שיטים, מכל מקום לא הייתה להם הכנה למשכן, ובני ישראל נזקקו לעצים שמעיקרא נטעו לצורך המשכן, ודו"ק היטב.

עוד אופן ליישב את קושית מו"ר הגרמ"ד שליט"א, מרש"י (פ' כ"ו פס' ט"ו ד"ה עצי שיטים עומדים) "שיהא אורך הקרש זקוף למעלה בקירות המשכן ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים להיות רוחב הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש". ובביאור הענין, הנה בגמ' בסוכה דף מ"ה ע"ב) כל המצוות אין יוצאין בהן אלא דרך גדילתן שנאמר עצי שיטים עומדים, ובפרש"י כגון עצי המשכן ועמודים ולולב והדס וערבה (יעוין במהרש"א יומא ע"ב ע"א דעיקר הפסוק בא לומר שצריכים להעמידם דרך גדילתן). לפי"ז י"ל דע"כ דקרשי המשכן לא הובאו דרך העננים מן השמים כמו האבנים טובות, הואיל ובעינן להעמיד את הקרשים דרך גדילתן, אבל אם היו באים ע"י עננים והכוונה שבאו מהשמים (ולא שנעקרו ע"י הרוחות והובאו ע"י העננים) ואפילו שגם יצירה שבאה משמים לא יחסר לה בשם עצי שיטים (כפי שכשנבראת עגלה מהשמים שמה עגלה אף שסתם עגלה היא נולדת מבהמה ולא נוצרה בספר היצירה ולא אתי מהשמים ברם עצם צורתה כעגלה מקנה לה שם עגלה וא"כ הוא הדין גבי עצי שיטים אין סתירה אם זה בא מהשמים שיכולים לקרותו עצי שיטים כי הוא בצורת עצי שיטים) ברם כאן איכא תנאי דבעינן שיקימו את הקרשים כדרך גדילתן ואם היה בא מהשמים לא שייך להעמידם דרך גדילתם שהרי לא גדלו כלל על הארץ. ואפשר להביא מעין ראיה לעניין, דהנה איתא בשו"ע (ריש סימן תר"ל) "כל הדברים כשרים לדפנות, וברמ"א: ואין צריך להעמידם דרך גדילתם" וכתב על זה הגר"א (סיק ב')

עצים מושכבים וכמ"ש הרמ"א דמן הצד מיקרי דרך גדילתן, אבל לשון עומדים לא שייך לכתוב שם" וכידוע דמין הגר"ח שליט"א כותב את דבריו בקצרה וצריכים בזה הרבה הסבר. ופירש בעל המשנת חיים שמקורב מאד למין שליט"א כוונת דבריו, דאיתא בשו"ע (סימן תקנ"ט ס"ט ברמ"א) "ומטין ראש הלולב לכל צד שמנענע נגדו, וכשמנענע למטה הופכו למטה ומקרי דרך גדילתן הואיל ומחזיק אותן ביזו דרך גדילתן, ויש מדקדקים שלא להפוך הלולב כשמנענעין למטה" וכתב בביאור הגר"א (סק' כ"ט) "ומטין ראש הלולב לכל צד, אם לא כן לכל צד שמנענע לא הוי גדילתן (אלא ע"כ דאין זה חסרון בדרך גדילתן) ועוד שזה שיירי מצוה, (ובסי' ל') כתב הגר"א לבאר שיטת היש מדקדקין, כמו בשתי הלחם שלא היו מהפכין כלפי מטה, ולא דמי לשאר נענועים כיון שאינו מהפך ממש".

ונראה בביאור מחלוקת השיטות דהשיטה הראשונה שסוברת שמותר אף להפוך את הלולב כלפי מטה, דבאמת גם מן הצד אינו נחשב דרך גדילתן ואפילו הכי בנענועים לא קפיד, א"כ כמו שמנענע הלולב לצד כך יכול הוא להפוך את הלולב כלפי מטה, דמאי שנא? ברם שיטת היש מדקדקין סוברת דיש לחלק, דמן הצד נחשב כן דרך גדילתן ולפיכך מותר לנענע מן הצד אבל אם יהפוך לחלוטין לא הוי דרך גדילתן אף שאוחזן ביזו, לפיכך לצדדים יכול הוא לנענע אבל כלפי מטה.

ועתה לפי שיטת היש מדקדקין אפשר היה לקיים דין דרך גדילתן בעצי השולחן והארון אף אם היו שכובים, ומכל מקום אי אפשר יהיה לכתוב בהם 'עומדים' דאם כן ודאי היו צריכים להיות עומדים ממש כמו בקרשי המשכן וכיוונה התורה להתיר שיוכלו לעשות את הארון והשולחן גם מעצים שכובים, דאם מצד דרך גדילתן לא הוי חסרון כמו בד' מינים וכפי שבהם אפשר שישכבו מן הצד ולא יחסר בדרך גדילתן כך גם גבי ארון ושלחן. אבל בקרשי המשכן הקפידה התורה שיהיו בעמידה וכפי שכתב רש"י ולפיכך רק שם כתבה התורה עומדים (וצריכים לומר לפי זה דכוונת מין הגר"ח דבעינן שיהיו דרך גדילתן בארון ושלחן שלא יהיו הפוכים מדרך גדילתן אבל שכובים אין זה נחשב חסרון כמו במינים שנוטלים מן הצד).

איברא ד' בבכורי יעקב' (תר"ל סק' י"ב) כתב להוכיח דמוטה מן הצד אינו נחשב דרך גדילתו והביא ראיה מדברי רש"י דעצי המשכן היו חייבים לעמוד דרך גדילתן ולא היו יכולים להיות שכיבתם ואם איתא דמן הצד נחשב דרך גדילתן א"כ מנא ליה לרש"י שלא היו 'קרשי המשכן בשכיבה אם מתקיים בכך דרך גדילתן, ובזה תמה על דברי הרמ"א שסובר דגם מן הצד הוי דרך גדילתן, ובביאור דעת לברייתא דמלאכת המשכן יישב את קושיותו, יעוין שם.

והעיר ב' משנת חיים' דעל פי מה שכתב לו מין הגר"ח דאף בארון ושלחן בעינן שהיו דרך גדילתן ומכל מקום מתקיים בהם דין אף כשהעצים שכובים משום דלא

"ואי"צ להעמידן דרך גדילתן כיון שאין צריכים שיהיו גידולי קרקע, לית ליה דרך גדילתן". הרי שרק בעצי שיטים שגדלו על גבי קרקע צריכים שיהיה דרך גדילתן, אבל אם היו מביאים על ידי עננים הרי מיניה וביה שלא היו צריכים שיהיה תנאי כזה שיעמדו דרך גדילתן, ואם הגמי למדה מהפסוק שצריכים דרך גדילתם ע"כ דהיו עצים נטועים.

והנה ב'פנים יפות' (לזקני הגה"ק בעל ההפלאה זי"ע) תפס בפשיטות דהארון רגלי השולחן העמודים והעץ שבמזבח הזהב, כיון שהיו מעצי שיטים כולם היו כדרך גדילתן, דלא גרע מכל המצוות שצריכים ליטלן כדרך גדילתן, ועמד בעניין למה כתבה התורה עצי שיטים עומדים רק גבי קרשי המשכן (ויעיין במהרי"ל דיסקין) ברם ה'משך חכמה' כתב דדווקא קרשים שהיו נפרקים זה מזה בעת המסעות היו צריכים שיהיו עומדים, אבל ארון ומזבח שהיו מחוברים תמיד לא היו עצים עומדים ולפיכך נאמר בהם רק עצי שטים ולא עומדים, ולפיכך בדפנות ובסכך לא בעינן שיהיו דרך גידולן (יעוין בטור ס"י תר"ל ובי"ח). וכוונת המשך חכמה דגבי ארון נאמר רק עצי שטים ואם איתא כדעת פנים יפות דבעינן שיהיו העצים כדרך גדילתן הוי ליה לפסוק לכתוב כבר בארון עצי שטים עומדים ולמה המתין עד קרשי המשכן? אלא ע"כ דלא בעינן התם שיהיו העצים דרך גדילתן. ברם כל זה הוא דיוק נפלא לעניין הארון שקדם לקרשים, אבל לגבי מזבח אין לדייק שהרי המזבח נכתב אחרי הקרשים ודלמא זה שלא נכתב עומדים משום שנמשך מן הקרשים שקדמו לו ובזה ודאי טענת הפנים יפות טענה חזקה שיש לנו ללמוד מהמצוות שצריכים להיות דרך גדילתן.

וב' משנת חיים' רצה לומר דאם נתפוס אכן דבארון ובשלחן שלא נאמר בהם עומדים היו בהם גם קרשים שהיו בדרך שכיבה שהרי לא נאמר בהם עומדים שצריכים שיהיו דרך גדילתן (והם הרי קדמו לקרשים) ולפיכך רק גבי הקרשים שצריכים שיהיו דרך גדילתן אמר רש"י שיעקב נטעם במצרים כדי שיוכלו לקיים בהם את הדין של 'עצי שיטים עומדים' דבעינן שיהיו כדרך גדילתן אבל גבי ארון ושלחן שלא בעינן שיהיה דרך גדילתן לא אכפת לן אם יבואו גם משמים (על הצד שגם אם באים משמים לא אבד מהם שם שיטים, ומכל מקום כל שאינו גידולי קרקע לא בעינן בזה שיהיו דרך גדילתן וכפי שהבאנו לעיל דגבי סכך ודפנות שלא בעי שיהיה גידולי קרקע אין כל עניין שיהיו דרך גדילתם ולכך כשרים אף בשכיבה ויעוין ב"ח סימן תר"ל) ובזה מובן היטב מפני מה רק בקרשים הדגיש רש"י שיעקב נטעם ולא בארון ושלחן שקדמו להם.

ברם מין הגר"ח קנייבסקי שליט"א בספר ביאור דעת לברייתא דמלאכת המשכן (עמ' ו') נקט בפשיטות דגם הארון והשולחן היו צריכים להיות דרך גדילתן. ושאלו בעל המשנת חיים טעמא דקרא, למה נאמר עצי שטים עומדים רק בקרשי המשכן ולא בארון ושלחן שקדמו להם? והשיב לו מין הגר"ח שליט"א בזה"ל "הא דלא כתבה תורה גבי ארון ושלחן עומדים משום שהיו שם

הלוחות נתונות בתוכו, לפיכך חייבת הפנימיות של הארון שמכיל את הלוחות להיות גם הפנימיות זהב טהור.

ברם יש לעיין, שהרי היו לארון ג' ארונות והאמצעית הייתה של עץ, נמצא שאמצע תוכו אינו חייב להיות שוה לחיצוניותו, וא"כ יש לשאול איך למדנו מהארון והלא יש כאן סוג סתירה ללימוד מהארון, דכביכול יש תוך מסוים שיכול להיות לא שוה לחיצוניות שלו? ואדרבה אפשר גם להיות ארון עץ שרק חיצוניותו מלמעלה מכוסה זהב וזה מסתיר את הפנימיות שלו שהיא עשויה עץ כלומר אין שוה הפנימיות לחיצוניות שלו, האם נוכל לומר שגם אצל תלמיד חכם לא צריכות כל הנהגותיו הפנימיות שוות לחיצוניות שלו?

ברם נראה לומר, דבאמת תלמיד חכם צריך תוכו להיות שווה לחיצוניותו, ברם פנים בלב צריך לחוש את פנימיותו כאילו היא עץ כלומר שאין לו כלום ואפילו שהוא מצופה מבחוץ בזהב וגם יש לו עוד ציפוי פנימי של זהב אבל כל זה אינו שלו, וזה בא לרמז ארון הברית שיש בתוכו ארון עץ פנימי, אבל לכך חיפו את תוך תוכו בזהב וכן מלמעלה כדי שידע וישכיל שיש כאן שני עניינים, עניין הנהגותו צריכה להיות ללא רבב מבפנים כבחוץ, אבל כל זה אין לו שייכות לעצם הרגשותו הפנימית שצריכה להיות כשל עץ, בשפלות.

ובאופן נוסף יש לבאר העניין שהפנימיות צריכה להיות שוה לחיצוניות כיון שפעמים אף הפנימיות מבצבצת החוצה ונגלית, וזהו שלומדים מהארון הפנימי שהיה מזהב, כיון שהארון נפתח לפעמים ונחשף לעיני הבריות צריכים לראות את פנימיותו ששוה לחוץ, אבל הרי יש חלק שלעולם לא יתגלה, דהיינו ארון העץ, שהרי תמיד יהיה מוסתר מעיני הבריות, דמשעת הקמתו לא רואהו איש, שיש בו איזה חלק נסתר שעשוי מעץ, דבר זה לעולם יהיה חסוי, וזה אומר לנו שחלק מסוים צריך התלמיד חכם להסתיר שלעולם לא יתגלה ואותו חלק שמוסתר לעולם עליו, אינו חייב להקפיד שיהיה מזהב, כיון שלעולם אינו נגלה, כלומר יש לאדם לעשות הנהגות שאיש לעולם לא ידע אותם (זוהי העבודה הפנימית שצריכה להיות נסתרת מעיני הבריות לחלוטין, ממילא לא יוכל להעיד עליה אדם ולומר מכיר אני גם הנהגה זו ויודע אני שאף היא מזהב טהור.

והנה רש"י בסידור שלו (סימן ח') מקשה על נוסח התפילה "לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר" והוא תמוה וכי בסתר יהא אדם ירא שמים ולא בגלוי? לפיכך כתב רש"י שלא לומר את הנוסח הנ"ל. וכתב הבית יוסף (או"ח סימן מ"ו) ליישב הנוסח וז"ל "וגאון אחד כתב שהגון לאומרו שבא לזרז האדם להיות ירא שמים אפילו בסתר" וכוונת דבריו יש לבאר, דהנה איתא בגמ' בברכות (דף כ"ח ע"ב) "וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו, אמרו לו רבינו ברכנו, אמר להם, יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, אמרו לו תלמידיו, עד כאן? אמר להם ולואי, תדעו

כתבה בהם התורה עצי שיטים עומדים רק גבי קרשי המשכן ותוספת הדגשה זו שבעיני עומדים באה לאפוקי שלא יהיו העצים בשכיבה אלא עומדים ממש, מה שא"כ בארון ושולחן שלא נכתב עומדים לא הצריכו שיהיו הקרשים עומדים רק צריכים להיות דרך גדילתם. ברם גם אם יהיו שכובים לא יחסר בדין דבעיני שהיו בדרך גידולם, לפיכך שפיר דייק רש"י רק גבי עצי המשכן משום שכתוב עומדים מה שלא כתב בארון ושולחן שקדמו לו, ולא קשיא כלל קושית ה"ביכורי יעקב" על הרמ"א. ודו"ק היטב.

ב) איך למדים תלמיד חכם שיהיה תוכו כבד מהארון שפנימיותו עשויה עץ שמכוסה זהב מלמעלה?

איתא בפרשה (פר' כ"ה פס' י"א) **"וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו"** ופרש"י: שלושה ארונות עשה בצלאל שנים של זהב ואחד של עץ וארבע כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה, נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ וחפה שפתו העליונה בזהב נמצא מצופה מבית ומחוץ (יומא דף ע"ב ע"ב).

והנה איתא בגמ' [שם] "אמר רבא, מכאן לתלמיד חכם שאין תוכו כבדו אינו תלמיד חכם" וכן מצינו דוגמתו בגמ' בברכות (דף כ"ח ע"א דרבן גמליאל העמיד שומר לבית המדרש שלא נתן לכל תלמיד שרצה ללמוד להיכנס לבית המדרש וכך היה מכריז "כל תלמיד שאין תוכו כבדו לא יכנס לבית המדרש". ברם כשנכנס רבי אלעזר בן עזריה לכהן בנשיאות סולק השומר ונפתחו שערי בית המדרש לרווחה ונתרבו ספסלי בית המדרש. ונראה דאף אליבא דרבא אין בזה סתירה, דאין הכי נמי אינו תלמיד חכם, אבל לא נמנע ממנו להיכנס לבית המדרש, דאדרבה מתוך שלא לשמה יבוא לשמה, אבל אם נמנע ממנו להיכנס לבית המדרש יהיה בבחינה, לא בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד, ונמצא קלקלתו מרובה. ברם יש לרבא השגה שלא יחשוב אדם שאם יודע הוא ללמוד אבל אין תוכו כבדו דזיל בתר ידיעותיו ייחשב לתלמיד חכם, ע"ז אומר רבא, לא גם אם נדמה שיודע כל התורה כולה, אבל כיון שאין תוכו כבדו מופקע ממנו שם תלמיד חכם כי תלמיד חכם הוא רק מי שתוכו כבדו.

ומבאר הגר"מ זילבר שליט"א שחיצוניות היא חשובה מאד כיון שרואים ויודעים ומכירים את הנהגותיו ודבר זה מביא ממילא שהאדם משפר את מעשיו כדי שיראה טוב בעיני הבריות, ברם התלמיד חכם צריך לעמול שפנימיותו תהא טובה כמו הנהגותו החיצונית וינהיג גם את הנהגותיו הנסתרות מעיני הבריות כמו הנהגותיו המפורסמות שלו, וזה בא למדנו רבא מהארון שהיה מבית ומחוץ זהב, כלומר שהנהגותו הפנימית תהיה זהב כהנהגותו החיצונית. כפי שהתורה הקפידה על החיצוניות של הארון שתהיה מזהב, כמו כן הקפידה על הארון הפנימי שנסתר מעיני הבריות שיהיה זהב, וכל זה הקפידה בארון כי הארון בא לסמל את התורה, שהרי

ל"א) וכאן רמזו לו תחיית המתים, או וקם העם וזנה" לכאורה היה רש"י צריך בכל מקום שנמצא הפסוק לציין שהוא מקרא שאין לו הכרע כפי שציין במנורה. ברם ביתר המקומות רש"י לא הביא את דרשת הגמ' שאלו פסוקים שאין להם הכרע מלבד פסוק זה וצריך ביאור.

וב' פרפרת משה" רצה ליתן טעם, כי כאן זה אינו שאלה של פשט אלא יש בזה נפקמ"נ לעצם בניית המנורה, ע"ז הביא רש"י שזה פסוק שאין לו הכרע ואין אנו יודעים מי משוקד, הכפתורים או הגביעים והפרחים. ברם יש להתבונן שבמלחמת עמלק הכריע רש"י מעצמו את הפסוק. דרש"י כתב בפרשת שלח על הפסוק, "מחר בעת המלחמה, אני נצב על ראש הגבעה" ופירש הרא"מ כוונתו שהמחר הולך על ההמשך ומוכן הפסוק, כי מחר אנוכי נצב בתפילה על ראש הגבעה ואילו המלחמה תתחיל מעכשיו. והקשה רא"מ והלא זו אחד מחמישה פסוקים שאין להם הכרע והיאך הכריע רש"י מדעתו? ותירץ הרא"מ שרש"י הלך אחרי טעם הניגון בפסוק שהרי יש אתנחתא על בעמלק ולפיכך צריכים לפרש שצא והלחם בעמלק עכשיו ואח"כ אומר הפסוק ומחר אנוכי נצב. (ויעוין בפירוש הרא"ש (נדרים דף ל"ז ע"א) על הפסוק ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים, שביאר שעל ידי הניגון מבינים לחבר המקרא למעלה או למטה). ועל כן שפיר פירש רש"י את הפסוק לפי טעם הניגון.

ברם דבריו צ"ע שאם הולכים אחרי טעם הניגון אפשר גם את הפסוק שלנו להכריע שהרי יש אתנחתא על גביעים ולפי זה צריכים לפרש את הפסוק שרק הכפתורים והפרחים יהיו משוקדים ולא הגביעים, מאי שנא מלחמת עמלק שהכריע רש"י את כוונת הפסוק לפי טעמי המקרא מפסוק דילן?

עוד תימה דבפרשת ניצבים רואים שלטעמי המקרא יש הכרע בפשט הפסוק. דכתיב 'בספר התורה הזה' לשון זכר וקשה דבפר' כי תבוא נאמר בספר התורה הזאת לשון נקבה מאי טעמא? וכתב רש"י וז"ל 'הזאת לשון נקבה, מוסב על התורה, הזה לשון זכר, מוסב על הספר. ועל ידי פיסוק הטעמים הם נחלקים לשני לשונות. בפרשת הקללות, הטפחה נתונה תחת בספר, והתורה הזאת דבוקים זה לזה, לכן אמר הזאת. וכאן הטפחה נתונה תחת התורה, נמצא ספר התורה דבוקים זה לזה, לפיכך לשון זכר נופל אחריו, שהלשון נופל על ספר" מבואר ברש"י שטעמי המקרא מבארים פשט בפסוק. וכן מבואר ברש"י ראה (דברים פר' י"א פס' ל') על הפסוק "הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא השמש" אחרי, אחר העברת הירדן הרבה והלאה למרחוק, וזהו לשון אחרי, כל מקום שנאמר אחרי מופלג הוא, דרך מבוא השמש, להלן מן הירדן לצד מערב, וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים שנקודו בשני טעמים, אחרי נקוד בפשטא ודרך נקוד במשפל והוא דגוש, ואם היה אחרי דרך דיבור אחד, היה נקוד אחרי במשרת בשופר ודרך בפשטא ורפה" הרי שטעמי הנגינה מבארים את פשט הפסוק. ויש לתמוה למה בפרשת המנורה לא מבארים

כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם". חזינן מדברי הגמ' שיותר קל לאדם להיות ירא שמים בגלוי, כיון שמורא בשר ודם עליו, ועל כן זהו שאומרים בתפילה לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר כלומר שידאג להיות ירא שמים ללא מורא הבריות אלא בגלל שעצם מציאותו היא ירא שמים, ובאה תפילה זו לזרז את האדם להיות ירא שמים אפילו בסתר ולא רק בגלוי, כאשר מורא אדם עליו (ואולי רש"י סבר שהיה לכתוב נוסח, לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי).

פירוש נוסף כתב בב"י שם בשם "שיבלי הלקט" וז"ל והר' בנימין אחי אמר, שראוי לומר "בסתר" שלא אמרו אלא כנגד דורו של שמד, אחרי שגזרו שלא לקרות קריאת שמע, ולא היו יכולין להיות יראין בגלוי, וזהו שאומר "וחייבין אנו לומר לפניך תמיד שמע ישראל", ועל כן הוא אומר 'ברוך מקדש שמו ברבים' לפי שבשעת השמד אין שמו מקודש שמו ברבים אלא בסתר" עכ"ל. והנה לפי היסוד הנ"ל יש ליישב באופן נוסף, שהרי תוך תוכו הפנימי של תלמיד חכם צריך להיות יותר מקודש באופן של הסתרה גמורה שלא יראה כלפי חוץ כלל, כמו הארון הפנימי שהיה עשוי מעץ ואינו דומה כלל לארון החיצוני שעשוי כולו זהב. וזה בא לזרז את האדם "לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר" רוצה לומר שיש על האדם להסתיר את עצמו ותוך תוכו יהיה בדרגה מיוחדת ועליונה, זו היא דרגת הסתר דבר ויהיה שונה מהפנימיות הרגילה של האדם שצריכה להיעשות לפעמים נגלית כדי שיהיה ניכר שתוכו כברו לכולם, אבל צריכה להיות עליה נסתרת ובו אין שייכות לאיש רק לו עצמו ורק בעל התעלומות בוחן כליות ולב יודע את טיב הנהגתו, וזה מיישב היטב את הקושיא בדרך פשט מופלא, ודו"ק היטב.

ג) מתי אנו אומרים שהפסוק הוא ללא הכרע ומתי יש לו הכרע?

איתא בפרשה (פר' כ"ה פס' ל"ד) **"ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה"**.

ובפרש"י: משוקדים כפתוריה ופרחיה זהו אחד מחמישה מקראות שאין להם הכרע (יומא דף נ"ב ע"ב) אין ידוע אם גביעים משוקדים או משוקדים כפתוריה ופרחיה.

חמישה פסוקים מובאים שם בגמ' ביומא "תניא איסי בן יהודה אומר, חמש מקראות בתורה אין להן הכרע, שאת משוקדים מחר ארור וקס". ופרש"י: אין להן הכרע, לדעת היכן הן נוטין. שאת, הלא אם תיטיב שאת (בראשית ד') ולשון סליחה הוא, או שאת אם לא תיטיב ולשון נשיאת עון הוא. משוקדים, ארבעה גביעים משוקדים (שמות כ"ה) או משוקדים כפתוריה ופרחיה. מחר, וצא להלחם בעמלק מחר (שמות י"ז) או צא והלחם בעמלק מיד, ומחר אנוכי נצב, והיום אי אתה צריך לתפילתי. ארור, וברצונם עקרו שור (בראשית מ"ט) ארור שור של שכס שהוא מארור כנען, או ארור אפס כי עז. וקס, הנך שוכב עם אבותיך וקס (דברים

איתא ברמב"ם (פ"ג מהל' בית הבחירה הל' ב') וז"ל "ושלוש רגלים היו לה ושלשה כפתורים אחרים היו בקנה המנורה שמהן יוצאים ששת הקנים. שלושה מצד זה ושלשה מצד זה, ובכל קנה וקנה מהן שלושה גביעים וכפתור ופרח והכל משוקדים כשקד בעשייתן" וכתב בכס"מ וז"ל "ומה שכתב והכל משוקדים, כתב הר"י קורקוס ז"ל, שכתב כן רבינו, מדאמרינן בפרק הוציאו לו (יומא דך נ"ב ע"ב) ה' מקראות אין להם הכרע, ואחד מהם משוקדים, דמספקא לן אי קאי אגביעים או אכפתוריה ופרחיה, ולכך מפרש אתרווייהו דמספיקא עבדינן כולהו משוקדים, שאף אם יעשה משוקדים ואין צורך להיות משוקדים אין בכך הפסד, אבל אם יניח מלעשות משוקדים, אם צריך משוקדים איכא קפידא" עכ"ל.

וביאר בפרפרת משה דברי הכס"מ על פי התוס' הנ"ל, שרק במשוקדים אין סתירה בין שני המובנים, ואפילו הכי לא אמרינן את שניהם, כמו ביתר המקראות שכן אומרים את שני הטעמים, כיון שכאן יש סתירה בין ההבנה על פי טעמי המקרא, לבין ההבנה של הפסוק שעוסק בששת קני המנורה, ולפיכך אין בזה הכרע, לפיכך הרמב"ם שפסק שבגוף המנורה היו שניהם משוקדים הגביעים והכפתורים והפרחים הטעם משום שסמך גם על הפסוק בששת קני המנורה וגם על טעמי המקרא ומעתה מוכח שיש לטעמי המקרא יש הכרע בהבנת פשט הפסוק.

ולעני"ד שגה בזה במחכ"ת, שהרי הכס"מ כתב להדיא דהר"י קורקוס טוען שבאמת יש ספק גמור בהבנת העניין אלא שעדיף להחמיר כיון שלא תצא תקלה מגוף החומרא, שהרי גם אם טענינו בהבנת העניין ועשינו את הגביעים משוקדים לא הפסדנו כלום, לעומת זאת אם נתפוס לצד השני ולא נעשה רק את הכפתורים ופרחים משוקדים ובאמת כוונת הפסוק גם על הגביעים הרי שלא עשינו את המנורה כיאות, לפיכך טפי עדיף לנו להחמיר ולא תצא מכך פסידא, הרי דבריו ברור מללו שמחמירים במקום שאין הפסד מכך, כשלהיפך יתכן שהפסדנו. אבל לא משום שנטינו אחרי הבנת טעמי המקרא ויש לנו פשט בפסוק. ולמה לנו להעמיס טעמים שאינם כתובים כלל בדברי הכס"מ.

וב"משנה למלך" העיר בזה "ותימה לי דבדברי רש"י שם מוכח דלא מספקא ליה אלא בקרא ד"ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה" דמיירי בגופה של מנורה, אבל בכפתורים ופרחים בששת הקנים לא מספקא ליה אי בעינן משוקדים כיון דהפסיק בקנה אחד בין משוקדים לכפתור ופרח, דאי לא תימה הכי הויה ליה למימר שלושה גביעים בקנה האחד משוקדים כפתור ופרח, דלהוי דומיא דקרא דובמנורה ארבעה גביעים, וכן נראה ג"כ מדברי רש"י בפירוש החומש, וכן כתבו תוס' דמשוקדים דקנים לא קאי אלא אגביעים, ואם כן רבינו דקאי בששת הקנים מנא ליה דהכל משוקדים, וצ"ע."

טעמי הנגינה שכפתוריה ופרחיה המה המשוקדים ולא הגביעים.

ובפרפרת משה רצה לומר שאם כל הנפק"מ נוגעת רק להבנת הפסוק ולא תצא מזה כל הכרעה הלכתית ניתן לסמוך על טעמי המקרא, ועל כן תפס את הפשט בפרשת בשלח כי לא הייתה בזה שום נפק"מ דינית, אבל במעשה המנורה יש לטעמי הנגינה השפעה על עצם עשיית המנורה, כולי האי אין אנו סומכים על טעמי המקרא. ברם תירוץ זה הוא טוב רק למ"ד (בנדרים דף ל"ז ע"א) שפיסוק הטעמים הוא מדרבנן, אבל למ"ד שפיסוק הטעמים הוא דאורייתא, תמוה יהיה לומר שאין אנו יכולים לסמוך על פיסוק טעמי המקרא להלכה?

והנראה לומר דאה"נ יכולנו לקבוע את ההלכה על פי טעמי המקרא ברם במנורה יש סיבה שאין סומכים על כך. ולהבין הדברים צריכים אנו להביא דברי התוס' ביומא (דף נ"ב ע"ב ד"ה שאת משוקדים וכו') שתמהו למה לא נדרוש את כל חמשת הפסוקים גם לפנייהם וגם לאחריהם. וכגון במנורה נדרוש שמשוקדים הולך גם על גביעים וגם על כפתורים ופרחים, ומצינו כמה מקומות שדורשים את הפסוק לפנייהם ולאחריהם, ומאי שנא הכא דלא דרשינן? ותירצו התוס' שבכל המקומות שאין להם הכרע אם נפרש לפניו יש לו משמעות שונה מאם נפרש לאחוריו, כגון אם תיטיב שאת, ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ, שאם השאת הולך על אם תיטיב פירושו סליחה, שהקב"ה יסלח על עווננו, אבל אם זה הולך על אחוריו אם לא תיטיב נפרש שהחוטא נושא את העון עליו שאינו מתכפר. וכן לגבי וצא להילחם בעמלק מחר, וכן בארור אפס, וכן הוא בהנך שוכב עם אבותיך וקם, כל אחד מהפסוקים מתפרש באופן אחר (כפי רש"י מביא במקום) וכיון שאין פירושו שוה בשני האופנים לפיכך אין להם הכרע ולא מבארים את הכוונה לשני האופנים. אבל במשוקדים שבשני האופנים יש לזה את אותה משמעות שיהיו משוקדים לפי זה היו צריכים לדרוש לפנייהם ולאחריהם כן תמהו בתוס' ותירצו על כך שבטעמי המקרא מוכח שרק כפתוריה ופרחיה צריכים להיות משוקדים ולא הגביעים, כיון שעל הגביעים יש אתנחתא, מאידך (בפסוק ל"ג) שמבאר את שאר קני המנורה מוכח שהגביעים היו משוקדים דהכי כתיב "שלושה גביעים משוקדים בקנה אחד כפתור ופרח" ואפשר היה לכתוב שלושה גביעים בקנה אחד משוקדים כפתור ופרח" לפיכך אין לו הכרע.

מבואר בתוס' שבמעשה המנורה אין פיסוק הטעמים יכולים להכריע את הפשט כיון שיש פסוק שמכריע הפוך מפיסוק הטעמים, לפיכך אין בגוף המנורה הכרע. וכיון שבאופן כללי טעמי המקרא מכריעים את הפשט בפסוק, לפיכך בפרשת עמלק מבאר רש"י כפי טעמי המקרא, כיון שאפשר לסמוך על פשט המקראות ע"פ הטעמים, כשאין פסוק מפורש שמכריע כנגד טעמי המקרא וכפי שהכריע בכמה מקראות כנ"ל.

תוסי' והרמב"ם לפי הבנת המלבי"ם מהפכים לחלוטין בגישתם כנרלעני"ד הפעוטה.

(מהרה"ג החו"ב בעל וברך דוד שליט"א)

ד) בירור שיטת הרמב"ם ובית מדרשו בענין צאת הכוכבים

ויקחו לי תְּרוּמָה (כה, ב)

המילה האחרונה בפרשה הקודמת היא "לילה", וכתב הבעל הטורים כאן: "סמך לילה לויקחו לי תרומה רמז זמן אכילת תרומה בלילה כדתן משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן שהיא צאת הכוכבים".

וכבר כתבתי בעבר בבירור שיטת הגאונים בענין זמן בין השמשות וצאת הכוכבים, ועתה אבוא בס"ד לברר את שיטת הרמב"ם ובית מדרשו בהאי עניינא:

כתב הרמב"ם בפירוש המשניות שבת פ"ב מ"ו: "ודע כי אחר ביאת השמש עד שייראה כוכב מן הכוכבים הבינוניים בגדולה נקרא יום, ומשיראה כוכב עד שיראו שנים הוא ג"כ נקרא יום, ומשיראו שנים עד שיראו שלשה הוא זמן בין השמשות, וכשיראו שלשה הרי זה לילה בלי ספק", ובמהדורה האחרונה של פיהמ"ש שנדפס בימינו מכת"י כתב: "ודע שמאחורי שקיעת החמה עד שייראו שלשה כוכבים בינוניים בגדלם ואורם הוא זמן בין השמשות, וכשיראו שלשה הרי זה לילה ודאי", ובפ"ה מהלכות שבת ה"ד כתב הרמב"ם: "משתשקע החמה עד שיראו שלשה כוכבים בינוניים הוא הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום... וכוכבים אלו לא גדולים הנראים ביום ולא קטנים שאין נראין אלא בלילה אלא בינוניים, ומשיראו שלשה כוכבים אלו הבינוניים הרי זה לילה ודאי", ובפ"ז מהלכות תרומות ה"ב כתב: "אין הטמאים אוכלין בתרומה עד שיעריב שמשן ויצאו שלשה כוכבים בינוניים, וזה העת כמו שליש שעה אחר שקיעת החמה, שנאמר ובא השמש וטהר עד שיטהר הרקיע מן האור, ואחר יאכל מן הקדשים", (ברוב הדפוסים השמיטו את התיבות שהדגשתי, וכתבו שנכנס בטעות מתוך דברי הסמ"ג, אך ברמב"ם הוצ' פרנקל בילקוט שינויי נוסחאות ציין שתיבות אלו קיימות בכל כתבי היד של הרמב"ם).

וממה שכתב בסתם "שקיעת החמה" מוכח דכוונתו לשקיעה הנראית לעיני כל אחד, דאם לא כן הוה ליה להאריך ולבאר היטב מה היא השקיעה, וכן ממה שכתב בסתם את סימן הג' כוכבים, מוכח דס"ל דהוא סימן ברור לכל אחד, ולא רק לאיצטגנינים, ובהלכות קידוש החודש ספ"ד כתב הרמב"ם: "הוא אמצע הירח לאחר שקיעת החמה בכמו שליש שעה", ושם ברור ע"פ החשבון שכוונתו לשקיעת השמש תחת האופק, ואם נאמר שכאן כוונתו לשקיעה השניה נמצא שיש בדבריו שתי סוגי שקיעות, ואיך לא גילה לנו זאת ולו ברמז קל, אלא ודאי ברור הדבר כשמש דהרמב"ם ס"ל כשיטת הגאונים ודלא כר"ת.

וכן הבין בדעת הרמב"ם בספר המאורות שבת ל"ה ע"ב, שהביא בשם ההשלמה כשיטת ר"ת, ואח"כ כתב: "אך הר"ם כתב משתשקע החמה עד שיראו שלשה כוכבים בינוניים הוא הזמן הנקרא בין השמשות בכל מקום, ולא

וכתב המלבי"ם לבאר את דברי הרמב"ם שכל קני המנורה צריכים להיות שווים, הלכך אם היה הקנה האמצעי כולו משוקד, יש להשוות גם את ששת הקנים שהכל יהיה שווה. ובי'פרפרת משה" הוסיף בדברי המלבי"ם ביאור, מתוך דברי התוס', שהרי כתבו התוס' שאין הכרע מטעמי המקרא שרק הכפתורים והפרחים משוקדים, שהרי בפסוק של ששת הקנים מוכח איפכא מכוח הדיוק שאמרו ואין לנו להכריע היאך יעשו. ולכאורה צ"ע, אם אין הלכה שששת הקנים צריכים להיות שווים לקנה האמצעי ויתכן שבקנה האמצעי יהיו רק משוקדים הכפתורים והפרחים בשל טעמי המקרא שיש אתנחתא על הגביעים, ואילו לגבי ששת הקנים נימא אדרבה מדלא כתיב שלושה גביעים בקנה אחד משוקדים כפתור ופרח שמשמעותו שרק הכפתור והפרח יהיו משוקדים וגם לא כתוב שלשה גביעים משוקדים כפתור ופרח בקנה האחד שמשמע שיהיו כולם משוקדים.

ויש להבין אדרבה, שרק הגביעים הם משוקדים ולא הכפתור והפרח ואם אין דין שווה בשניהם אין להקיש מזה על זה ואפשר את הקנה האמצעי לעשות רק את הכפתורים והפרחים משוקדים כדי לצאת ידי חובת טעמי המקרא (האתנחתא שמכריעה את כוונת הפסוק) ואילו את ששת הקנים נעשה רק הגביעים משוקדים ואין ראיה מזה על זה, ואיך החלטנו על כל מעשה המנורה שהוא בכלל המקראות שאין להם הכרע? אלא ודאי שסברו תוסי' שאין לחלק במעשה המנורה, ואם מששת הקנים אנו יכולים להבין הפוך ממה שאנו מבינים מהפסוק שנוגע לגבי הקנה האמצעי, הרי שנחשב שכל מעשה המנורה הוי בכלל הני חמישה מקראות שאין להם הכרע. וגם הרמב"ם הבין כן ופסק בהכרעה לעשות את הכל משוקד.

ודבריו צריכים תבלין והסבר, שהרי בפשטות תוסי' והרמב"ם יוצאים בהבנות הפוכות, תוסי' מחליטים בשל המשוואה בין הקנים להפוך את כל מעשה המנורה בספק ואין לנו שום הכרעה הלכתית מה היו צריכים לעשות על פי דברי התוס' יתכן שהיינו עושים רק את הכפתורים והפרחים שזה ברור שצריכים לעשות ולא נקיש לומר שאדרבה בששת הקנים צריכים רק הגביעים להיות משוקדים ולא הכפתורים והפרחים כן נעשה בקנה, שהרי בקנה האמצעי כתוב להיפך ולא נעקור את הפשט, ומאידך אם נעשה את ששת הקנים רק הגביעים משוקדים לא תהיה מנורה שווה, וצ"ע מה נעשה למעשה.

אבל הרמב"ם ודאי לא סבר כן שהרי החליט על הכל לעשותם משוקדים וכנראה בגלל שלא הייתה לו ראיה מוכרחת שאיזה מקום מסוים צריך להיות רק הגביעים משוקדים, ואדרבה כיון שבקנה האמצעי יש לעשות את הכפתורים והפרחים ובששת הקנים אומרים לשקד את הגביעים אני נותן מזה על זה, ודלא כהבנת הפסוקים, כך לכאורה נראה הבנת דברי המלבי"ם, וא"כ אדרבה

בפירוש רבינו פרחיה שבת ל"ד ע"ב: "משתשקע חמה פירוש
משתראה השמש כאילו שקעה בצד מערב" כו', ומה שכתב
"משתראה השמש כאילו שקיעה", כוונתו שהרי באמת השמש
לא שוקעת בשום מקום אלא רק נסתרת מעינינו על ידי האופק,
אך מ"מ אנו קוראים לזה "שקיעה" משום שנדמה לעין הרואה
כאילו היא שוקעת בים, והיינו כשיטת הגאונים, כי לשיטת ר"ת
בעת השקיעה לא נראה כלל כאילו השמש שקעה באיזה מקום.

דברי יעקב אמושט תלמיד הרמב"ם

בסוף הרמב"ם זמנים מהדורת פרנקל נדפס "פירוש קדמון
ממצרים" והוא פירוש על הרמב"ם מאחד מחכמי מצרים ששמו
היה ר' יעקב אמושט, אודות פירוש זה התחולל פולמוס חריף
בין המהר"י בי רב לרלב"ח (אשר עקבותיו נותרו בשו"ת מהר"י
בי רב סי' נ"ה ושו"ת הרלב"ח ס"ס ק"ה), המהר"י בי רב
בשיעורו הקבוע ברמב"ם ביאר את דברי הרמב"ם הל' שבת פ"ו
באופן מסויים, והרלב"ח טען שפירושו אינו נכון, ולחזוק דבריו
אמר שאם ימצא באחד הספרים שמפרש כך ברמב"ם הרי הוא
נודר נ' פרחים לעניי א"י, המהר"י בי רב חיפש ומצא כדבריו
בפירוש הנ"ל, המהר"י בי רב מתאר פירוש זה "שפירש ספר
זמנים להרמב"ם כמו מגיד משנה והיה תלמיד מובהק
מהרמב"ם שמו הרב רבי יעקב אמושט"י והיה לומד הלכה
מפיו", לעומתו טען הרלב"ח שהפירוש הוא "לחכם אחד
מוסתערב" ('מוסתערבים' הוא כינוי שהיה מקובל בזמנו לתושבי
א"י הותיקים, להבדילם מה'ספרדים' שבאו מגירוש ספרד)
דהיינו שחשב שהמחבר חי קרוב לזמנו, וטען שכיון שרוב דבריו
הם מהגמרא וכמעט אינו מביא מספרי הפוסקים סימן שלא היה
בקי בהם.

אכן בימינו נמצאו הרבה הקבלות בין דבריו לדברי רבינו פרחיה
תלמיד הרמב"ם (עיין במבוא לפי' רבינו פרחיה עמ"ס שבת)
ונראה ששניהם היו באותו בית מדרש, ובהרבה מקומות מביא
מפירוש הרמב"ם לתלמוד שאינו בידינו, וכן מביא דברים
מהגאונים שאינם בידינו, וכן מסגנון לשונו מוכח שהיה קדמון,
ולפ"ז אין כל פלא בכך דבריו קצרים כדרך הראשונים, ונמצאו
מפירוש זה הרבה העתקות ונראה מזה שהיה מאוד נפוץ
בשעתו, וכן בשו"ת המבי"ט ח"א סי' ע' וח"ב סי' קכ"ד הביא
דברים ממנו, ובקובץ 'בית אהרן וישראל' ניסן תשע"ט נכתב
מאמר ארוך בענין זה, והביא שם שנמצא כת"י מפירוש זה
שהיה ברשותו של ר' דוד ב"ר יהושע הנגיד (בן ר' אברהם בן ר'
דוד הנגיד בן ר' אברהם בן הרמב"ם) וכתב עליו גליונות.

ובפירוש הקדמון הזה בפ"ה מהלכות שבת ה"ג כתוב לאמר:
"ודע שאילו היה סוף היום שקיעת החמה לא היה מקום לספק,
**אלא נסתפק לחכמים אם סוף היום עד שיכלה מאור השמש
או עד שתשקע החמה לבד**", מבואר מדבריו שתחילת בין
השמשות הוא כ"שתשקע החמה לבד" וסוף בין השמשות הוא
"שיכלה מאור השמש", והיינו כשיטת הגאונים.

ועוד כתב שם: "ומאי טהר טהר יומא כלומר **עד שיהיה הרקיע
זך מאדמימות השמש**", וגם זה כשיטת הגאונים, שלשיטתם
בצאת הכוכבים עדיין יש הרבה אור ורק ה"אדמומית" נסתלקה
מהרקיע.

ועוד כתב שם: "ואם תאמר אם יהיה יום מעונן או מי שאין מאור
עיניו יפה שיוכל לראות הכוכבים באיזה דבר ידע זמן בין
השמשות, והתשובה: רבותינו ז"ל נתנו לו שיעור ידוע והוא
שלשה רבעי מיל", וגם מזה מוכח בבירור דס"ל כשיטת
הגאונים, דהא לר"ת כולם צריכים לדעת את שיעור בין
השמשות בכל יום ולא רק ב"יום מעונן או מי שאין מאור עיניו
יפה", כי מלבד כמה אצטגנינים שמכירים את הכוכבים הבינונים
אין בעולם מי שיוכל לידע את הזמן ע"פ ראיית ג' כוכבים.

וכן מוכח להדיא כהגאונים ממה שכתב רק את שיעור בין
השמשות, אך לא כתב מתי מתחיל בין השמשות, והיינו משום

הזכיר בזה שיעור אחר לא מג' מילין ולא מד', נראה
שהלך בדרך הרי"ף".

וכ"כ הרלב"ח בפירושו להלכות קדה"ח פ"ב ה"ט ובשו"ת
הרלב"ח סי' קמ"ד, שהביא שם את פירוש ר"ת, וכתב על
זה: "**אבל לדעת הרב רבינו משה בר מיימוני זכרונו
לברכה נראה שאין זה אמת שאם כן היה לו לפרש אי
זה דבר מזה ולדעתו פירוש משתשקע החמה רוצה
לומר מיד אחר שתסתר גוף החמה מעינינו ובודאי
שלדעתו זכרונו לברכה גם זאת היא סברת הרי"ף
ז"ל**", וכ"כ בשו"ת מהר"ם אלשקר סי' צ"ו: "**וידוע הוא
דכל המפרשים והמחברים שכתבו סתם ולא חילקו
בשקיעות כר"ת ז"ל לא סבירא להו כותיה דלא באו
לסתום כי אם לפרש**", וכ"כ הגרי"א חבר בספר סדר
זמנים בפתיחה אות ט' שממה שסתמו הרמב"ם והרי"ף
את דבריהם בענין זה אין לך ביאור גדול מזה דודאי לא
ס"ל כר"ת.

וכן מובא בשו"ת רדב"ז ח"ד סי' רפ"ב שהיו מחכמי דורו
שאמרו שכיון שהראשונים לא פירשו כר"ת ניזיל לחומרא,
מיהו הרדב"ז שם דחה את דבריהם וכתב: "ולענין מה
שכתבת כיון שלא פירשו הראשונים ניזיל לחומרא, אי
אפשר לומר כן חדא שהרי פוסקי ההלכות כגון בה"ג או
הרי"א"ף או הרמב"ם או פסקי הרא"ש ז"ל סתם דבריהם
הם לכוין הגמרא ומה שפירשו האחרונים בלשון הגמרא
צריך אתה לפרש בדבריהם וזה ברור, ואם כן במה שלא
ביררו הראשונים אין ראייה שהם חולקים".

אכן דברי קדשו צע"ג, שהרי הפוסקים באו להורות הלכה
למעשה לכל ישראל, ואיך יתכן שיסתמו בלשון שתתן
מכשול לפני כולם, וגם מה שכתב שהפוסקים "סתם
דבריהם הם לכוין הגמרא" זה נכון רק על ספרי הפסק
שבהם כתבו בקיצור את לשון הגמרא העולה לדינא, אך
מה יאמר על פירוש המשניות לרמב"ם שבו לא רק מביא
את דברי הגמרא אלא גם מבאר באר היטב כל דבר
הסתום, ואפילו מושגים פשוטים מבאר שם כיון שפירוש
זה נכתב עבור המון העם, ובפירושו הנ"ל כתב הרמב"ם
בסתם שבין השמשות הוא מעת בא השמש ולא חשש כלל
לבאר מהי ביאת השמש, וכן בהרבה מקומות אחרים
בפירושו כתב על שקיעת החמה [כגון: ברכות פ"א מ"א,
פ"ד מ"א, חלה פ"א מ"ט, ר"ה פ"ג מ"א, זבחים פ"ב מ"א,
מקואות פ"ח מ"ג, נדה פ"ט מ"ז] ובשום מקום לא ביאר
במאומה מהי השקיעה, אלא ודאי ברור כשמש שכוונתו
היא כפשוטו, כשהשמש עצמה שוקעת תחת האופק, ולא
כשנעלם אורה מן הרקיע, [ומלבד זה הרי תמיד דרך
הרמב"ם ללכת בעקבות הגאונים והר"ח, ובודאי שגם כאן
לא זז משיטתם].

דברי ר' אברהם בן הרמב"ם

ובשו"ת מהר"ם אלשקר סי' צ"ו הביא את דברי ר' אברהם בן
הרמב"ם בספר אל כפא"ה, שכתב: "ואפילו ששקע רוב עגולת
השמש באופק ולא נשאר ממנה כי אם דבר מועט **כל עוד שלא
תשקע כל העגולה בכללה ותערוב השמש תחת עגולת
האופק הרי הוא יום**", והיינו כשיטת הגאונים, וזו גם ראייה
ברורה שכך היא דעת הרמב"ם, כי ידוע ומפורסם כמה היה בנו
דבק בתורתו ובדרכיו, וכ"כ המהר"ם אלשקר שם ש"ידוע הוא
שכל דבריו מדברי אביו ז"ל".

היא השקיעה ומה הוא צאת הכוכבים, כי כל הפירוש ההוא מיוסד לבאר את הדברים הפשוטים שהרמב"ם קיצר בהם. ודבריו של מהר"ר יעקב אמושט נאמנים עלינו כאלף עדים להראות בבירור שכך היה המנהג הפשוט בזמנו במצרים סמוך לזמנו של דהרמב"ם, ואין כל ספק שכך היה המנהג שם גם בזמן הרמב"ם.

דס"ל כשיטת הגאונים שתחילת ביה"ש הוא בשקיעה הנראית שזמנה ידוע לכל, אך אם היה סובר כר"ת היה לו לכתוב תחילה שבין השמשות מתחיל ג' מילין ורביע אחר השקיעה הנראית, דבלא זה אין כל תועלת במה שכתב את שיעור בין השמשות, דמנין לו למעיין לדעת מתי מתחיל בין השמשות, וזה פשוט וברור, וגם אם היה סובר כר"ת ודאי היה מסביר בארוכה מה

"נחשבה" – הגאון רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א

ויקחו לי תרומה – עשו לי קיטון אחד שאדור בתוכו

במדרש רבה שמות פרשה ל"ג פ"א. ויקחו לי תרומה ה"ד (משלי ג) כי לקח טוב נתתי לכם תורתני אל תעזובו. אל תעזובו את המקח שנתתי לכם, וכו' אמר הקב"ה לישראל מוכרתי לכם תורתני כביכול נמכרתי עמה שנאמר ויקחו לי תרומה, משל למלך שהיה לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו בתי שנתתי לך יחידית היא לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי, כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר ועשו לי מקדש.

ע"י בספר אור רש"י למרנא הגרש"ז מקלם זצוק"ל. ונראה לבאר מה שנקלט מעט מדבריו העמוקים מאד. דלכאורה צריך להבין טובא במה נחשב שכביכול הקדוש ברוך הוא פורש מן התורה, הלא גם לאחר שנתן התורה לישראל הרי היא גם אצלו כביכול, ומדוע לא נקרא שיש עדיין להקב"ה את התורה כמו שישנה אצלינו.

אמנם הענין שכבר אמרו אין לו לדיין אלא מה שעניניו רואות, והכוונה שדיין צריך לפסוק כפי מה שמסתבר לו לפי הנתונים שהוא רואה לנגד עיניו, והרי יתכן שמחמת שהאדם נגוע ומעורב מכל מיני רצונות ונגיעות אישיות, זה עלול לגרום לו לפסוק באופן שונה ממה שהיה נפסק בשמים, ומכל מקום ולמרות זאת, גם בשמים פוסקים ומכריעים כמו שנפסק בארץ, וזה נקרא כביכול שהקדוש ברוך הוא מכר התורה לעם ישראל שבארץ. וזהו שאמר, לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני יכול, והיינו שצורת ההכרעה שנעשית על ידי האדם עם נמיותו, נחשב כאילו שנמלנו התורה וכאילו הקדוש ברוך פורש ממנה ה"ו. ואולם הקדוש ברוך הוא מבקש בכל זאת שנעשה לו קיטון אחד שכביכול ידור בתוכו. והענין הוא שהדרישה מאתנו היא שמרכז וממרת החיים שלנו יהיה לעשות רצון אבינו שבשמים, וזהו הקיטון אחד שהקב"ה ידור בתוכו כביכול, וכמה הדברים הללו נפלאים ומעוררים.

והנה יש לפרש בזה הפסוק אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך פלה. והיינו שמאוסר האדם שמרגיש תמיד שהוא בבית המלך. והוא וכיוצא בו יזכו לעוד יהללוך פלה.

והנה יש להתבונן עוד בדבר, ולהוסיף על הדברים, שהבחירה של האדם היא לעשות הקיטון אחד למען שמו יתברך, ואז הפיץ ה' יצליח בידינו, וזהו שאדור בתוכו, וזהו ענין נמכרתי עמה, והכוונה שבזה האדם שתסכים דעתו לדעת קונו. והבן היטב. ויהי רצון שנזכה לנגיעה באלה הדברים העומדים ברומו של עולם.

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק י"ח "חכם עדיף מנביא"

תקציר: לפני הקמת המדינה היו נפילות רבות בקרב בני ירושלים, בחורים רבים נמשכו לארגוני המחתרנות ויצאו רח"ל לחלוטין מהמסגרת הנסונה, ארגון שומרי החומות שם לו כמטרה ללחום בתופעה המבישה, אבל הם נקטים בצעדים שלא הכל חלק בהם, קבוצת אנשים יושבת במחסן שמשמש כמפקדה, הם ממונים עד בוש, ליו"ר הארגון ליבל ועוקער שאינו מזווח על צערו ומותיר אותם שעות בל מענה, אחד מחברי הארגון מעלה תחיית קשות בענין, דבר שגורד וסוחים קשים. נחצה ברמן הוא שנה ופירש ומשמש כצייד נשמות לטובת המחותרות הוא צד בחורים קלי דעת שנמשכים לצאת החוצה, יש לו שותף בשם יונטי פרגר בחור שבא ממשפחה קנאית, הוא מוסר לו תמונות בצע כסף שמות והלה מתחקה אחריהם, אלא שהוא משמש כ'סוּך כפול' ומוסר גם ליו"ר הארגון על הקרבתו כדי שיציל אותם, גם זה תמונת כסף. הוא מוסר מעת לליל על הקרבן החדש, הלה תמה מאד אבל לאחר שיונטי מעיד בפניו כי תפס את הלה להק' פעמיים למקומות הטמאים החליט לעקוב אחריו, הוא אכן מצליח לעלות על הבורד שנסתיר עצמו, הוא עוקב אחריו עד למקום הנסתר ומחליט לעשות בענין.

רוח חורפית קרירה מאד (אמצע חודש שבט) נשבה ברחובות ירושלים והצינה אחזה ברב משה יוסף שמיהר לביתו החמים שברחוב מלכי ישראל 36, דירה מרווחת ומרחיבה דעתו של כל אדם, הוא התקרר אל פתח ביתו במהירות, כדי להימלט מהקור לפתע ראה יצור מוזר ועלום יוצא בחטף כגב מגינת ביתו, הלה הילך שפוף מאד עד שכמעט גחן לרצפה (שייף עייל שייף נפיק), מנסה לחמוק מעיניו הבוחנות אותו בקפידה.

אם לא היה זה בחצר ביתו, היה רב משה יוסף היוזמן צוחק כהוגן מהמחזה הגרוטסקי (מגוחך) אבל הפעם זה הכעיסו מאד, ניכר על אותו יצור אלמוני שרגע לפני כן עשה ביקור קטנצ'יק אצלו בבית או בתיבת הדואר, מי יודע מה עולל. במבט החטוף שהצליח לתת על אותו היצור האלמוני נראה היה לו כי הוא אחד מגדולי קנאי ירושלים שעושה רבות בתחום, בלי לבחול

באמצעים, יש לו אפילו חשד מי הוא, למרות שהצליח להרכיב את ראשו כלפי מטה להסתיר את פניו, אך תלבושתו הססגונית (זברה מפוספסת) שייכה אותו לחוג מסוים שמשום מה לא חיבב במיוחד.

מה הוא חיפש אצלי בבית? תמה לעצמו מי יודע, מה הוא עולל?

הוא ניגש את תיבת הדואר ושלה משם מספר מכתבים שהיו ממוענים עבורו, בין המכתבים מצא פתק מגולגל, שלא היה לו כל ספק כי בא מאותו יצור עלום.

המכתב היה כתוב באידיש בכתב יד חפז מאד וזה לשונו.

"זייער ויכטיג! מ'בעט 'זייער אכטונג געבן' אויפ דעם מעלדונג וואס מ'זועט איבערגעבן דאה.

מארגין ארום 4 א'זייער, פאר טאגס, שטעה אין מאה שערים גאס, נומער 5 ווארט דארטין אופ, אינ דער זייט [אין א'זינקל דו זאלסט נישט זיין אויפגעדעקט] סיא ווארט דיר אופ דארטן זייער א'גרויסען איבעראשונג, נאך יענעמס ארויסגעהן פון שטוב [ווען דו וועסט זעהן דעם ארויסגעהר!] געה איהם נאך, ביז וואו ער וועט זיך אפשטעלן, קוק איהם גוט נאך, און שטעה "אויפ דעם וואק" פון דאנט און ווייטער. ביטע, מאכ זיך ויסענדיג, אונ נעם דאס האן גאר ערנסט, ווייל דאס איז אנלעבנס געפאר, טאמער דו וועסט דאס נישט נעמען אין אכט.

(הודעה חשובה ביותר, אנו מבקשים, לתת את מלוא תשומת הלב להודעה שנמסרת כאן. מחר בבוקר בשעה 4 לפנות בקר, תעמוד ברחוב מאה שערים 5, המתן שם בפינה נסתרת כדי שלא יבחינו בך, ממתניה לך הפתעה עצומה כשתראה את היוצא מהבית, ראה להלך אחריו בזהירות עד למקום בו יתעכב, עמוד על המשמר מכאן והילך. אנא בבקשה ממך, אל תנסה להתעלם ממכתב זה, קח זאת במלוא הרצינות, כי אם לא כן, מאיימת עליך סכנת חיים).

רב משה יוסף חש אך גופו מתאבן לחלוטין מרוב חרדה וחמה, מה רוצה ממנו אותו יהודי מרושע? למה הוא יורד לחייו? איזו הפתעה עומדת להתגלות בפניו בשעת בקר מוקדמת זו? את רחוב מאה שערים 5 מכיר הוא היטב, בבית זה מתגוררת משפחת פינקלשטיין המחוטנים שלו, הרמז שקוף למדי, בשעה 4 לפנות בוקר ייצא חתנו לעתיד חיים שלום מביתו לאן שהו, מה עושה אדם כזה ברחוב משוטט ברחוב שעה לא שעה כשכולם נמים את שנתם (ותיקן עוד לא מתחיל ביום חורפי כזה) הוא חשוד אצלנו שהוא עושה שטויות.

רשעים אלו אינם רוצים לחשוב שהלה הולך ללמוד "תורת חיים" יש משהו יותר טהור מזה בשעה כה מוקדמת? נראה את הצדיק הזה יושב ולומד לעצמו דף גמרא אפילו רק עם רש"י בצורה הכי קלילה, אם ילמד לא יהיה לו זמן להטריד ולמרר חיי אנשים תמימים.

הוא מסתכל בפתק שוב ושוב ומוחו אינו קולט את המידע המשונה, שחיים שלום שלו יקום כל כך מוקדם? זה משהו חריג ביותר. עד כמה שידוע לו הוא הולך ללמוד בשעה 9 בבוקר, לא לפני כן, גם כן לומד הוא עד לשעות הערב ברצף אחד, לאחר מיכן יש לו סדר לימוד עם אפרים זלמן בבתי וורשא עד לשעות הצות, למה שיקום כל כך מוקדם, הרי לא יהיה לו כוח מרוב עומס?

אבל אולי, צריך הוא לשנן את המסכתות הקשות זבחים ובכורות, לאחרונה עומס הלימודים רציני למדי, אך בכל זאת, למה לקום כל כך מוקדם? באמשינוב כך נהגו, אבל בירושלים ת'ו מי יוצא כל כך מוקדם ללמוד?! לא, באמת הוא לא קם ל'כ מוקדם, יש כאן מעשה הטרדה של אדם רע, הוא רוצה לרמז לו שהוא משוך את דרכיו ועושה מעשה לא ראויים, לפיכך הוא קם בשעות בקר מוקדמת, כדי שאיש לא ידע על החיים הכפולים שמנהל.

אבל אלו הם דברים בטלים ומבוטלים, חיים שלום הוא בחור יציב ביותר, ירא שמים בתכלית, חוץ מתורה וחסידות אין לו במוחו דבר נוסף. אלא מאי? הוא עילוי נדיר שגורם לכל העולם לצאת מהכלים, הם לא מסוגלים לקלוט שבחור הגיע כעת מפולין ושם את כל למדני ירושלים בכיס הקטן. אך מתנקמים בו? מטילים חייך בינו לבין חמיו, כדי לפרק את השידוך.

"זברה מחוצפת, רשע מרושע, כך שוחטים בן אדם בלי חלף" עוברים בראשו הרהורי איבה.

מרגע לרגע כעסו גובר בקרבו: משהו מנסה להכפיש את חתני האהוב, בדיוק בעת שאני רוצה לעשות "עת דודים" מנסים לרמוז לי לעקוב אחרי, כאילו הוא מסתיר מאחוריו קופה של שרצים, נורא ואיום.

הוא מנסה להעלות את הדמות המסתורית שחמקה מביתו בתודעתו, נראה לו שהוא יצור ערמומי מאד שמחפש לעשות צרות (יש בכל מקום כאלו שנקראים "לייבקה גפרור" עליו דיבר הח'ח) מאיך, יש באזהרה זו מילים שמפחידות אותו ביותר, הוא מחזה שאם יתעלם עלול הוא להסתכן מאד, אין לו מושג על איזו סכנה מדובר, סכנה גשמית או רוחנית. שניהם מסוכנים מאד, אבל... למה הוא בא בשעות הלילה ומסתיר את פניו כגזלן?! האם צריכים לעשות עניין מאיזה פאשקוויל (כתב פלסטר)

אבל אולי... יתכן שאדם זה מתכוון לטובתו הוא רוצה לפקוח את עיניו מסכנה עלומה שעלולה לרחף מחתנו או על חתנו, האם זה נכון להעלים את הראש מתחת לשמיכה ולומר לא ראיתי ולא שמעתי? האם נכון למחות "אזהרה חמורה" שניתנה אמנם בדרך לא מקובלת מהתודעה לחלוטין, כבת היענה? מה עושים? להתעלם, או לעשות כפי שאותו יצור מציע לו??

לאחר מספר רגעים החליט: כפי שעלתה בדעתי לשאול את מו"ר הגה"צ ר' ועלוויל שליט"א על עצם הנישואין, כן אעלה בפניו את האזהרה האלמונית שניתנה לו עתה, אך לא אדחה זאת למחר כפי שחשבתי קודם, אלא תיכף לאחר ארוחת הערב.

כלל ברזל "כל הנוטל עצה מן הזקנים לעולם אינו נכשל" בריך רחמנא שמסר את עולמו לשומרים.

לאחר כזה סיפור נכנס לביתו חמוץ פנים כלימו, המכתב בכיסו שורף אותו מבפנים, הוא חושב שכרגע עליו להעלים את המידע מאשתו, כמה שפחות שתדע בריא יותר לשידוך בקושי השלימה עם המציאות הזאת הוא לא שכח את אמירתה הקשה עוד נאכל ממנו קש וגבהה, והנה עומדת להתקיים נבואתה, אבל זו בעצם לא נבואה, חלילה להחליט שטעה בהחלטה שעשה, חתנו נקי ודן כשלג, אין להאמין לשמץ דיבה רעה על חתנו האהוב חיים שלום, רק אתמול אמר לו לפול עצום ליישב קושיית מהר"ט אלגאזי בבכורות בשלושה דרכים, כמה בחורים בני גילו יודעים בכלל את דברי המהר"ט אלגאזי (אם בכלל למדו את המסכת) לא כ"ש ליישב את דבריו בג' דרכים, אם הוא אינו שקוע בלימוד בעומק העיון הוא לא יוכל לומר לו כאלו מהלכים נפלאים, ואת רב משה יוסף הויזמן אי אפשר למרוח עם מיישעלאך.

ב"ה הוא עצמו סיים כמה וכמה פעמים את הש"ס ונהירים לו האותיות הקטנות היטב, יש לו יד ורגל בחוכמת הפלפול, כיאה לבוגר הקלויז הגדול של רדומסק, בנעוריו היה בכיר החבורה והתחרה עם גדולי העילויים שם בהצלחה מרובה, בשל חושו המתמטי הונס לעסקים של חמיו ולאחר מיכן של אשתו, אבל תמיד אהב את הלימוד יותר, רק שכעת הוא בתהליך בניית הפרנסה של שתי משפחות ולכן הוא נאלץ להיות שעות רבות בבית העסק אבל לבו ומוחו בבית המדרש.

שכלו אומר לו שאחרי כאלו פלפולים אי אפשר להטיל "מום בקדשים" רוצה הוא להסיר מעליו את המחשבות הטורדניות, אבל הוא מגלה שהדבר אינו אפשרי, תולעת הספק מנקרת בתוכו ללא הרף, מה יש לכן אדם (ויהיה קנאי גדול) להטיל בבחור שלו שיקוצים?! האם יש לו סכסוך אישי עם מישהו שאינו יכול לראות באושרו? עם מי הוא בכלל מתעסק, חוץ מאפרים זלמן ורב משה? הם יושבים להם בבית הכנסת של בתי וורשה שאינו הומה אדם ולומדים, אז מי כן?

ו...אולי יש לחיים שלום חתנו רח"ל גיעה קלה ב"תולעת הפזלה" למחוזות איומים, בימים טרופים אלו שומעים מפעם לפעם על קרבן חדש מהישוב הישן שנפל בידי הסטרא אחרא שמנסה לכבוש חלקות טובות מבין בחוריה המצוינים של ירושלים ת"ו ומי חסין מפניהם? האם אין שמועות חזקות על עשרות בחורים משיבות עין חיים וחי עולם שערקו לצד הנגיד רח"ל? מהו עדיף עליהם? ואם תקשה מהיכן נתפס, איזו זו קושיא. הוא מתחק עם עשרות מבחורי ירושלים בשיעור של המו"צ רבי וועוויל, מי יודע אולי אחד אין תוכו כברו והוא החדיר במוחו רעיונות מסוכנים? עדיף לתפוס את התולעת הזו ולסלקה בהתחלה לפני שנגעה בפרי וחדרה לעומק.

הוא התנצל בפני רעייתו שהייתה דאוגה מפניו הזעופות, כי עליו למהר לדבר עם המו"צ שלהם הגה"צ רבי וועלוועל מינצברג שליט"א, בעניין קביעת זמן השמחה שלהם, הוא סיפר לה על הביקורת העצומה שהביע בפניו החברותא ר' אלימלך פישמן, על קביעת חתונה בשעה טרופה זו, כשיתכן שמשרפות הכבשנים כבר עובדות בתפוקה מלאה (היו שמועות לא בדוקות בנושא).

"איך ימלא לבך לאכול את העוף הצלוי שלך, שעה שאחך הקדושים הי"ד מתאדים בכבשנים (שנקראו בשם קרימיטוריום)?" "ק' הציג בפני את השאלה הנוראה בצורה הכי מחודדת שרק ניתן להעלות, בכך הוציא לי את כל החשק לערוך את השמחה בימים טרופים אלו" שח לרעייתו בצער רב.

ציפורה התמלאה בזעם רב: "קל לצדיק שלך לדבר, האם היה מוכן לעכב כל כך הרבה זמן מועד נישואים כפי שעשינו אנו?! הבת הגדולה שלו בלהה כעת רק בת 12 אין הוא חש בצער של מי שכבר מקושר בקשרי שידוכים זמן כה רב, מצב לא בריא לכל הדעות, צארטיל שלנו כלה זה 4 שנים, היכן נשמע כדבר הזה? אמת עברנו באמצע דירה, עזבנו את אמשינוב בשל המלחמה העולמית שעמדה בפתח, אבל ב"ה אנו כבר מתגוררים בירושלים מספר שנים, צארטיל גדלה מאז בעוד מספר שנים, בלי עין הרע היא פורחת ובשלה לחלוטין כיום לנהל בית יהודי כשר, למה שימנעו מאתנו לחוג את שמחתנו!?"

"חלילה וחס לחשוד ברב אלימלך החברותא היקרה שלי שאינו מפרגן לנו שמחה, הוא העלה שאלה ברמה העקרונית: "האם מן הראוי לעשות שמחה בשעה טרופה כל כך, כשעשרות אלפי יהודים מתאדים מדי יום במחנות ההשמדה, סכום הנפטרים בשנה אחת בפולין כולה לפני שפרצה המלחמה פחות בהרבה מהנספים ביום אחד במחנות אושוויץ מיידאנק ובריקנאו וכו'".

עתה הצליחה ציפורה לקלוט את עומק הבעיה והסכימה בלב שלם כי זוהי שאלה טובה שצריכים להפנות אל רבם המו"צ שבקי ומחודד בעניינים כאלו. בס"ד יתן להם הזדרכה והנחייה נכונה, מה שלא יאמר יתן להם פתחון פה ומענה לשון לכל המתעניינים.

"מתי אתה מתכוונן לצאת?" שאלה את בעלה שמיהר מאד באכילת הארוחה.

"אני יוצא ממש כעת, חשובה לי תשובתו המהירה" ענה לה, משתדל להסתיר את דפיקות לבו שפעם בעוצמה של עשרה תופי טמטם רעשניים.

"מה בוער לך ללכת עד "בתי מחסה" הרחוקה מאתנו מהלך חצי שעה, הליכה בסמטאות חשוכות בעיר מלאה בערבים שונאי ישראל, להלך בסמטאות הללו ביום לא קל, על אחת כמה וכמה בשעה כה מאוחרת, אולי לבד, אפשר להמתין עם השאלה עד מחר בבוקר.

אל תשכח, שהוא אלמן וגר בבית לבד, יתכן שהלך לישון מוקדם, אף אחד לא ישמע אותך ונמצאת הולך לחינם מרחק כל כך גדול...ומחכה לך דרך חזור בין פראי אדם, בשביל מה כל זה?" הפצירה בבעלה לשנות את החלטתו, כשעיניה מלאות דמעות. למרות שהכירה את החלטותיו הנחושות, עד שאפילו פטיש לא יבקע אותן, אבל...האם שאלה כזו כל כך קריטית, עד כדי סיכון החיים? תהתה בקול רם כאילו לעצמה.

"עדיין לא שעת חצות, השעה כעת 10:30 המרחק הוא בערך חצי שעה, אני מגיע לשם בסביבות השעה 11, כפי ששמעתי הוא לא הולך לנוח על יצועו לפני השעה 1 אחר חצות, אני לא דואג מי יפתח לי, נמצא איתו בתמידות אחד התלמידים המסורים שלו שלא עוזב את הבית עד שהרב לא מכין עצמו לשינה. לשאלתך מה החיפוף? ובכן... המתח של השאלה מציק לי, עד שלא אוכל לישן בלילה, אני לא אוהב 'ספיקות' אין שמחה כהתרת הספיקות"

"אם כן, גם אני לא אלק לישון עד שלא אראה אותך בבית, בינתיים אומר את פרקי התהילים של היום ואולי אוסיף עליהם" השיבה ציפורה וסימנה לו שהיא עומדת מאחוריו בכל פעולה שנוטל על עצמו.

הדרך לקחה לרב משה יוסף יותר מששעור, הסמטאות החשוכות כמעט לחלוטין, הטילו עליו לא מעט פחד, כל ערבי שהלך ברחוב נדמה לו כגורם עוין שחפץ ליטול את נשמתו, הוא השתדל לשמור על קור רוח, לא להפגין את פחדיו כלפי חוץ, שפתותיו רחשו עשרות פרקי תהילים להצלחת העניין ולחזור בשלום ללא כל פגע.

כשדפק על הדלת היה כבר קרוב לשעה 11:30 סמוך לבית ראה שישינה תכונה ליד הדלת, לכל הפחות חמישה בני אדם עמדו סמוך לבית מחכים שאלו שנמצאים בפנים יצאו ויוכלו להיכנס. רק לאחר חצות הצליח להתקבל אצל הרב, למרות שישותו לא ניכרה עליו העייפות, הוא היה מלא רוח חיים כאדם בן 50 באמצע היום.

כשעמד לפניו היה נבון כולו כילד קטן שבא בפעם הראשונה לשאול את הרב. הוא לא ידע במה לפתוח תחילה? הוא חק זמן רב במה להתחיל, בעריכת החתונה, או אולי להתחיל עם הפתק המוזר ששורף את לבו כל העת, הוא חייב להירגע לדעת שהכל לזות שפתיים של איזה בטלן מושחת שאינו יכול לישון רגוע כשטוב לשני.

לאחר היסוסים רבים סיפר לרב על הפתק המקומם שמצא בתיבת הדואר, הוא הראה לו את הפתק כשידיו רותות מרוב זעם, רב וועלוויל בדק את הפתק בעיון וחשב על כך מספר דקות. לאחר מיכן שאל אותו: "נראה שבאת אלי בשביל דבר נוסף, האם אני צודק?"

"אכן כן, יש לי עוד שאלה מאד חשובה, רק התלבטתי על סדר המקרים, לבסוף החלטתי ללכת מהסוף אל ההתחלה".

"הבה נשמע את שאלתך השניה, אולי מכוחה נדע לשפוט על הראשונה"

רב משה יוסף סיפר לו על רצונו העז לחתן את בתו הבכירה צארטיל עם חתנו העילוי חיים שלום פינקלשטיין שכבר מאורס לה זה ארבע שנים עוד מאמשינוב בתחילת שנת תר"צ, באותם ימים היו שניהם צעירים מאד, אלא שהיה לו עניין גדול לקשור את גורל בתו עם העילוי המיוחד שהיה מקורב אליו ורצה בו עד מאד, כעת הגיעו שניהם לבגרות, בתו מתקרבת לשנת ה-19 ואילו הבחור כבר בן 18 ומחצה וברחוגים החסידיים זה הגיל המתאים. אלא שחברו רב אלימלך פישמן העלה בפניו שאלה קשה: "האם בימים טרופים כאלו מותר לבנות בנין של שמחה?"

ענה ששמע רב וועלוויל את שתי השאלות שלמעשה כרוכות זו בזו, הסתובב בחדרו כרבע שעה, הוא פסע את ד' אמות החדר אין ספור פעמים, כשידו הימנית אוחזת בקצה זקנו ההדור, שקוע בעומק העיון, לאחר רבע שעה אמר לרב משה יוסף.

"תשמע לעצתי היטב, אם לא היית מזדרז לחתן את בתך, הייתי אומר לך להסיח מעט דעתך מהפתק הפשקווילי, מהסיבה הפשוטה, מי שכונותיו טהורות לחלוטין אינו "מכה רעהו בסתר" לא מתגנב באישון לילה, ואינו מסתיר את פניו ומגניב פתק שלא חותמים עליו שם, כך נוהג גב שבא לחתור באפילה וכונותיו אינן טהורות, אדם יר"ש שיש לו לעורר במקום שיש לעורר, עליו לאזור עוז ואומץ, לבוא אל מי שצריך לעוררו ולדבר עמו גלויות בצורה עדינה, לא להנחית עליו מכה אנושה בלי הכנות, עצם הגישה לדעתי פסולה לחלוטין ומעידה על כונות לא טהורות.

מלבד זאת יש לי עוד מספר תמיהות על הסיפור, אבל לא כעת נדון בהם. ברם עתה, שהיך מעוניין לחתן את בתך זה קובע לדורי דורות, כשיש ריגון כל שהוא, חשוב לך לדעת בדיוק מי הוא חתך, למרות שהייתה לו עד עתה חזקת כשרות ואני רוצה להאמין שעדיין עומד בחזקתו "אך למיחש מיבעי!" לפיך לפני שאתה קובע מועד ותוהה אם נכון מבחינה מוסרית ואנושית לערוך חתונה בזמן כה טרוף, עלך לדעת, עם מי אתה הולך לשולחן."

"האם זה אומר שעלי לעקוב אחרי חתני האהוב, ירחם ה'" רטטו כתפיו של רב משה יוסף מבכי שעצר בכל כוחותיו שלא יפרוץ החוצה.

"עדיף לעקוב כעת מאשר להתעלם, מי יודע אם לא תמרוט את שערוחך אח"כ, עלך לעשות זאת בזהירות מרבית, שלא יחוש כלל בכך, כך תוכל לדעת, אם יש אמת בדבר, או שאלו טענות של איזה שונא שאינו יכול לפרגן כפי שהעלית בדעתך ואל תאמר דבר לאשך בקשר לעניין, עדיף שלא תדע מאומה".

רב משה יצא מבית רב וועלוויל בלב כבד מאד, לא לפני שקיבל ממנו ברכה חמה, שבעזרת ה' תצא האמת לחוץ והיא תהיה טובה לכולם.

בשבוע הבא לא יהיה הסיפור עקב חג הפורים, הגיליון הבא מוקדש לענייני הפורים והסיפור מיוחד לזה.

~~~~~

התודה והברכה לכל אלו שמסייעים להצלחת הגיליון!!! hanoach90@gmail.com חנוך חיים וינשטוק נ"י -050